

4. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Редакція від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
5. Закон України Про критичну інфраструктуру/ (Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2684-IX від 18.10.2022).
6. Закон України "Про боротьбу з тероризмом" / (Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2997-IX від 21.03.2023).
7. Указ Президента України №64/2022 від 24 лютого 2022 року «Про введення воєнного стану в Україні», <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

УДК 378:356:355

Олексій ЛИТВИНОВ

*доктор юридичних наук, професор,
в.о. ректора Національного аерокосмічного університету
ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», м. Харків, Україна
ORCID: 0000-0003-2952-8258*

КОНЦЕПЦІЯ КОМПЛЕКСНОЇ БЕЗПЕКИ СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Анотація. У доповіді розглянуті основні питання розроблення та впровадження у життя Концепції комплексної безпеки сучасного закладу вищої освіти, під якою розуміється сукупності передбачених законодавством заходів, що проводяться керівництвом і співробітниками ЗВО у взаємодії з представниками військово-цивільних адміністрацій, правоохоронними органами, громадськими організаціями, з метою забезпечення його безпечного функціонування, а також готовності до дій у надзвичайних ситуаціях.

Ключові слова: заклади вищої освіти, Концепція безпеки університету, безпекове середовище.

На зламі тисячоліть проблеми розвитку вищої освіти мають особливе значення для нашої країни. В умовах протидії збройній агресії тривають процеси подолання управлінської та економічної кризи, лібералізації суспільного ладу і формування громадянського суспільства. Багатий досвід, набутий у попередні роки, свідчить про те, що в управлінні різними ресурсами навчального закладу (матеріальними, фінансовими, освітніми) найважливіше значення має саме організація підготовки майбутніх педагогічних кадрів, що відбувається як комплекс освітніх заходів на основі постановки перед викладачами новітніх цілей і завдань, їх орієнтації в корпоративних цінностях, координації спільної праці, стимулювання їх активності й ініціативи, навчання з метою підвищення якісної ефективності праці кожного окремого співробітника [1].

Але зараз, в умовах збройної агресії РФ проти України, одним із найважливіших питань сталого розвитку закладів вищої освіти (далі – ЗВО) є

створення, розбудова і розвиток безпекового середовища як для здобувачів вищої освіти, так і для усіх його співробітників. Як повідомляється на ресурсі Міністерства освіти і науки України, станом на 31 липня 2023 року ворожою армією 3554 закладів освіти зазнали бомбардувань та обстрілів, 339 – зруйновано повністю [2]. У таких умовах забезпечення комплексної безпеки закладів вищої освіти є необхідною умовою їх функціонування, розвитку, та врешті решт, виживання. Це можливе лише шляхом застосування комплексного підходу, що поєднує в собі заходи навчання безпечної поведінки у різноманітних надзвичайних ситуаціях, впровадження фізичних і технічних засобів охорони тощо.

Комплексна безпека закладів вищої освіти – це стан захищеності об'єкта, що охороняється, від реальних і прогнозованих загроз військового, техногенного, природного та соціального характеру. Вона досягається за умови функціонування системи забезпечення комплексної безпеки як сукупності передбачених законодавством заходів, що проводяться керівництвом і співробітниками ЗВО у взаємодії з представниками військово-цивільних адміністрацій, правоохоронними органами, громадськими організаціями, з метою забезпечення його безпечного функціонування, а також готовності до дій у надзвичайних ситуаціях.

Все вищесказане дозволяє зробити висновок про те, що проблеми забезпечення безпеки освітнього закладу повинні вирішуватися в комплексі, із використанням науково-прикладних розробок у цій сфері. Це потребує розробки та реалізації «Концепція забезпечення безпеки університету». Звісно, її положення тісно перегукуються із вимогами «Концепції безпеки закладів освіти», схвалених Кабінетом Міністрів України [3]. Вона представляє комплексне стратегічне бачення створення безпечного освітнього середовища у закладах освіти та організацію в них рівних, належних і безпечних умов здобуття освіти та викладання.

Концепція забезпечення безпеки університету – це система поглядів, керівних ідей, принципів, прийнятих до вирішення завдань із забезпеченням всебічної та надійної безпеки освітнього середовища. Вона може бути представлена у вигляді певної віртуальної моделі, що допомагає зрозуміти, що є система безпеки університету, враховуючи питання її ефективності, реальності, технічної оснащеності, економічної доцільності тощо. Реально працююча Концепція безпеки університету повинна чітко показувати природу виникнення небезпек і загроз, визначати конкретні параметри елементів системи безпеки здобувачів вищої освіти та співробітників ЗВО, механізмів, шляхів та способів захисту їх від потенційно небезпечних та надзвичайних ситуацій.

Із цього випливають такі завдання забезпечення безпеки сучасного університету: формування готовності керівництва, науково-педагогічних працівників, адміністрації та здобувачів вищої освіти до небезпечних та надзвичайних ситуацій та до протидії їм, що досягається вивченням видів небезпек та способів їх подолання; раннє виявлення ознак та причин небезпечних та надзвичайних ситуацій, їх запобігання та усунення причин їх виникнення; забезпечення умов та можливостей для самозахисту, порятунку та захисту інших людей; правове, організаційне та технічне забезпечення системи безпеки; формування навичок безпечної поведінки при виникненні небезпечних та надзвичайних ситуацій; формування культури безпеки здобувачів вищої освіти, педагогів та всього персоналу закладу вищої освіти.

Для ефективного вирішення поставлених завдань необхідним є:

1) створення достатньої кількості захисних споруд цивільного захисту; підвищення рівня їх відповідності вимогам мінімальної/максимальної місткості таких об'єктів та кількості евакуаційних виходів (із врахуванням потреб осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення), наявності водопостачання, водовідведення, вентиляції, обігріву, освітлення, засобів зв'язку та Інтернету, засобів надання медичної допомоги, доступності для співробітників, здобувачів вищої освіти та цивільного населення;

2) посилення встановленого порядку організації охорони закладів вищої освіти, зокрема із залученням органів Національної поліції (наприклад, із встановленням кнопок тривожної сигналізації в усіх ключових приміщеннях університету) та забезпечення взаємодії у питаннях надання ЗВО превентивних поліцейських послуг, спрямованих на попередження вчинення правопорушень; налагодження належної організації пропускового режиму із використанням стаціонарних металодетекторів та систем контролю доступу тощо;

3) підтримання належного рівня координації зі Спеціалістом із безпеки в освітньому середовищі [4];

4) забезпечення високого рівня дотримання вимог законодавства з питань пожежної й техногенної безпеки закладів вищої освіти; запровадження зручної мовної системи сповіщення людей про небезпеку та управління евакуацією під час пожежі та інших надзвичайних ситуацій;

5) у взаємодії з профільними спеціалістами впровадження навчання науково-педагогічних працівників, адміністрації та здобувачів вищої освіти навичкам дій в умовах надзвичайних ситуацій, бойових дій, надання домедичної допомоги, забезпечення психологічної підтримки; запровадження обов'язкового підвищення їх кваліфікації;

6) розроблення ефективних протоколів безпеки, як певного набору процедур, якими повинні керуватися керівництво і співробітники ЗВО та здобувачі вищої освіти щодо певної небезпечної ситуації. З огляду на ризики безпеки, таких протоколів в університеті має бути декілька, зокрема щодо дій під час евакуації учасників освітнього процесу в разі нападу, ризику нападу на заклад освіти або іншої небезпеки, перебування в укритті, поводження під час навчання онлайн, офлайн та за мішаною формою навчання;

7) найширше залучення до створення безпекового середовища не тільки співробітників ЗВО, а й здобувачів вищої освіти, які у ньому займаються, шляхом створення «волонтерського руху» в цій галузі й надання йому офіційного статусу. Використання отриманих від студентів даних зменшить ризики під час екстремальних явищ і забезпечить безпеку для особистості, суспільства, економіки і держави, сприятиме розвитку якостей особистості, спрямованих на безпечну поведінку в навколишньому середовищі. Крім цього, будуть досягатися цілі формування культури безпеки волонтерів вирішенням таких завдань: формування правильних, з точки зору забезпечення безпеки життєдіяльності, поведінкових мотивів; розвитку якостей особистості, спрямованих на безпечну поведінку в військовим загрозам;

8) запровадження інших заходів відповідно до нових безпекових умов.

Безумовно, усі складові Комплексної програми забезпечення безпеки університету взаємопов'язані. Не можна забезпечити один із напрямків, не створивши умов для виконання іншого, і навпаки.

Таким чином, наявність Комплексної програми забезпечення безпеки університету дозволить створити сучасні, належні та безпечні умови для всебічного розвитку ЗВО, здобуття освіти, організації безпечного освітнього середовища, зокрема в умовах військової агресії Російської Федерації проти України.

Список використаних джерел:

1. Литвинов Олексій (2023) Університетська арена думок. Про корпоративну культуру і не лише про неї. URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id=61551406107546>
2. 3554 закладів освіти зазнали бомбардувань та обстрілів, 339 з них – зруйновано. Профспілка працівників освіти і науки України. URL: <https://pon.org.ua/novyny/10470-3554-zakladiv-osvity-zaznali-bombarduvan-ta-obstriliv-339-zruinovano.html>
3. Концепція безпеки закладів освіти. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 р. № 301-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/301-2023-p#Text>
4. Про реалізацію експериментального проекту «Спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі». Постанова кабінету Міністрів України від 15 серпня 2023 р. № 867. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-realizatsiiu-eksperymentalnoho-proektu-spetsialist-iz-bezpeky-v-osvitnomu-t150823>